

1. melléklet a 114/2013. (IV. 16.) Korm. rendelethez

**Javaslat a
„Kétegyházi kurgánmező”
települési értéktárba történő felvételéhez**

Készítette:

Dr. Rákóczi Attila PhD
környezettudományok doktora

Rákóczi Attila

Kétegyháza, 2016. augusztus 29.
(P. H.)

I. A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:

Dr. Rákóczi Attila PhD, a környezettudományok doktora

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: *Dr. Rákóczi Attila*

Levelezési cím: *5741 Kétegyháza, Kölcsey u. 13.*

Telefonszám: *06-30/623-3223*

E-mail cím: *rakoczi.attila@gmail.hu*

II. A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése

Kétegyházi kurgánmező

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása

☐ agrár- és élelmiszergazdaság	☐ egészség és életmód	☐ épített környezet
☐ ipari és műszaki megoldások	☒ kulturális örökség	☐ sport
☐ természeti környezet	☐ turizmus és vendéglátás	

3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye

Kétegyháza és környéke

4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik

☒ települési	☐ tájegységi	☐ megyei	☐ külföldi magyarság

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása

A kunhalmok a Kárpát-medence ősi kultúrtörténeti emlékei. Ennek megfelelően sok és értékes információt rejtnek magukban. Vizsgálatukkal nemcsak a régészet tudománya gyarapodhat, hanem bővíthet botanikai, paleoökológiai, tájékológiai és talajtani tudásunk is. Magyarországon a különböző típusú és korú prehisztórikus halmok összefoglaló neve a kunhalom. Ez az elnevezés kissé helytelenül azt sugallja, hogy csupán a kun népcsoport által a 13. század során épített mesterséges halmokról van szó. Ezzel szemben a régészeti feltárások és kormeghatározások egyértelműen bebizonyították, hogy döntő hányaduk lényegesen idősebb a kunok által épített halomsíroknál.

A kunhalmok olyan mesterséges földtani építmények, amelyek régészeti, botanikai, tájképi és kultúrtörténeti szempontból kiemelkedő jelentőséggel bírnak (TÓTH 1999). Kialakításuk szempontjából két alaptípusok ismert. A tell-típusú halmok, melyeket más néven lakódomboknak nevezünk. A tellek nagy kiterjedésű, laposan elnyúló, ovális vagy szabálytalan alapú dombok, amelyek több egymást követő generációk lakóhelyei voltak. TÓTH A. (2002) megállapításai alapján nagy számban keletkeztek lakódombok a késő neolitikumban és a kora középső bronzkorban (i. e. 4000–3500, illetve i. e. 2600–1500).

A másik fő típus a sírdombok, vagy más néven a kurgánok. Ma a leggyakrabban előforduló magasabb, kúp alakú halmokat a sírdombok (kurgán) típusába soroljuk. Ezek eredetileg rézkori, kora bronzkori temetkezési helyek voltak, amelyeket a környezetükből kitermelt földből hordtak fel. Régészeti ásatások tanúsága szerint nagy többségüket a rézkor alatt hozták létre (KALICZ 1970), de igen jelentős számmal akadnak szarmata kori sírdombok is (BÓNA 1975). Egy-egy halom között így akár három évezred korkülönbség is lehet. Általában magasabb, árvízmentes hátakon, kiemelkedéseken, az ártér felé eső szegélyeken folyókanyarulatok emelték ezeket.

Régészeti és kultúrtörténeti értéküket mutatja, hogy kunhalmok jelentős része réz- és kora bronzkori temetkezéseket, szarmata, germán és honfoglalás kori temetőket foglal magában. Ezek a sírdombok (kurgánok) az őskor és a fémkorszakok kultúráját, vallását és temetkezési szokásait rejtik magukban. Az őskortól szinte napjainkig őrzik a velük valamilyen viszonyba került, ott megtelepülő ember kulturális hagyatékait. A kurgán típusú temetkezések mindig valamilyen sztyeppeni eredetű nép (késő rézkor, szkíta kor), vagy sztyeppeni etnikumot is magába foglaló nép (halomsíros kultúra) letelepedésével hozhatók összefüggésbe.

A kunhalmok kiemelkedő botanikai értéke, hogy bolygatatlan állapotban gazdag természetes élőhelyek és a ritkuló sztyeppnövények utolsó menedéke. A szigetként elkülönülő halmok ugyanis a biológiai sokféleség fontos megtartó helyei (SUDNIK-WÓJCIKOWSKA - MOYSIYENKO 2008, SUDNIK-WÓJCIKOWSKA ET AL. 2011). A szántóföldi növénytermesztés intenzívvé válásával a kiváló minőségű, mezősegi (csernozjom) talajú területeket feltörték (GOJDA AND HEJCMAN 2012), ezzel a potenciális növénytakaró rendkívül töredékesen maradt csak meg. Napjainkra alig van olyan élőhely, ahol a lösznövényzet évezredek bolygatását elkerülve meghúzhatta volna magát. A kurgánok botanikai és zoológiai értékei tehát abban rejlenek, hogy a szigetszerűen megmaradt ősi élőhelyek őrzői és utolsó menedékei. A száraz, meleg klímájú területek, olykor ritka társulásai mellett sok állat számára is megteremtik az élőhelyi feltételeket.

A botanikai, régészeti értékek mellett tájképi, talajtani és paleoökológiai értékek hordozói is (HEJCMAN ET AL. 2013). Mint tájképi értékek hozzátartoznak Alföldünk képéhez. A síkságból kiemelkedő, impozáns halmok az arra utazók számára tájékozódási pontot és egyben szemet gyönyörködtető látványt nyújtanak (TÓTH 1999). A halmok talajtani szempontból is értékesek. Az egykor eltemetett, illetve az elmúlt évezredekben képződött talajok részletes vizsgálata ugyanis bővítheti - sőt új eredményekkel is gyarapíthatja - a holocén környezeti változások, többek között a klímaváltozások ismeretanyagát (ALEXANDROVSKIY 2000, KHOKLOVA ET AL. 2001, BARCZI ET AL. 2006A,B, BARCZI, GOLYEVA ÉS PETŐ 2009), de a mesterséges, antropogén talajképződmények értékeléséhez is segítséget nyújtanak (PUSKÁS ÉS FARSANG 2008).

Bár a mesterséges halmok régen felkeltették az emberek figyelmét, a kunhalom-kutatások csak az utóbbi évtizedekben kezdtek fellendülni. Magyarországon ezeknek az építményeknek és környezetüknek vizsgálata a 20. század elején elkezdődött, de komplex régészeti és környezeti kutatás csak az elmúlt években folyt. A vizsgálatokra jobbra a szakmai széttagoltság volt jellemző, és általában elmondható, hogy a régészeti szempontok domináltak. A régészeti kutatások nagyrészt a kunhalmok etnikai és időrendi besorolásával, valamint a réz- és bronzkori népek életmódjával foglalkoztak (ECSEDY 1979, RACZKY ET AL. 2002, CSÁNYI 2003, DANI ÉS M. NEPPER 2006).

A kurgánokkal kapcsolatos kutatások közül új keletűnek mondhatók a természettudományi alapokon nyugvó vizsgálatok. A talajtani, paleobotanikai és geológiai elemzések nemcsak a halom építési körülményeire, a halom szűkebb területének őskörnyezetére adhatnak választ, hanem értékes adatokat szolgáltatnak az építés óta lejátszódó tájképződési folyamatok irányára vonatkozóan is.

A halmok őskörnyezeti kutatása a bronzkori Test-halom geoarcheológiai vizsgálatával vette kezdetét TÓTH (1999) a Büte-halmon végzett geomorfológiai, rétegtani vizsgálatokat. Ezt követően a halmok által eltemetett fosszilis talajok és az anyagkitermelő helyek üledékei kerültek a figyelem középpontjába. Az eltemetett talajok talajmorfológiai, talajkémiai, malakológiai és fitolit elemzésével, valamint radiokarbon kormeghatározással három kurgánnak, a Csípő-, a Lyukas- és a Bán-halom ősi környezetének rekonstrukciója és a halmok építési körülményeinek tisztázása is lehetővé vált (BARCZI ET AL. 2006A,B, BARCZI, GOLYEVA ÉS PETŐ 2009, BARCZI ÉS JOÓ 2009, MOLNÁR ET AL. 2004). Az egyes halmokon megmaradt fajgazdag löszgyepek szigetbiogeográfiai kutatásai az értékes növény- és állatfajok leírására, és azok izolátumdinamikai vizsgálatai mellett az élőlényközösségeket fenyegető környezeti hatásokra koncentráltak (TÓTH ET AL. 2008, NOVÁK ET AL. 2009, TÓTH ET AL. 2012).

A térképi források alapján igazolhatóan eredetileg tízezres nagyságrendben léteztek halmok Magyarország területén, de a 20. század közepére számuk jelentősen megfogyatkozott, állapotuk pedig drasztikusan leromlott. A 19-20. század folyamán főként a folyószabályozások, majd az ezt követő nagyüzemi mezőgazdaság térhódítása miatt százával hordták el és szántották szét a halmokat, a megmaradtaknak mára már a nevét is elfelejtették. Noha az I. Jozefiánus katonai térképlapok nagy számban tüntetik fel a kunhalmokat a Kárpát-medencében, a régi felmérések térképeit böngészve pedig közel negyvenezer kunhalmot számolhatunk össze, az Alföldet járva alig látunk olyan érintetlen, sértetlen halmot, amelynek állapotára büszkék lehetünk.

Mindezek miatt a 20. század utolsó évtizedeiben elindult az alföldi halmok térképi, majd terepi számbavétele, összeírása. A Tiszántúl területén különböző térképi források felhasználásával 3724 db halmot, zömmel kurgánt számoltak össze (VIRÁGH 1979). Az országos kataszterezésük után 2002-ben összeállított adatbázisból kiderült, hogy a megmaradt halmok nagyon rossz állapotban vannak. A halmok közel fele intenzív szántóföldi művelés alatt áll, 40 %-uk megbontott, roncsolt testű és egyötödük tájképileg értéktelen erdősült, gazonos felszínű halom (SZELEKOVSKY, 1999). Bár a kataszter elkészítése - amit a Nemzeti Parkok felméréseik és adatszolgáltatásaik során karban is tartanak - sikeres vállalkozásnak volt mondható, a halmok hathatós védelme a felmérés által önmagában nem valósult meg. A legszembetűnőbb értéküket az adja, hogy kiemelkednek az Alföld sík területéből (TÓTH 2002; TÓTH 2006; TÓTH 2007).

Számuk a századok során jelentősen megcsappant, mivel beszorultak a mezőgazdasági területek közé, a területeiket művelésbe vonták. A hatósági védelmükkel is későn, az 1900-as évek közepétől kezdtek foglalkozni. A megmenekülésüket szolgáló törvény 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről, melyben ex-lege védettséget kaptak. Ugyanakkor később kiderült, hogy végrehajtó rendelet hiányában a pusztulás tovább folytatódott, és 2010-ben a HMKÁ rendelet módosításakor váltak védett tájképi elemekké, a mezőgazdasági támogatások kifizethetőségének feltételeivé (BARCZI 2009, RÁKÓCZI 2016).

A téma aktualitását, világviszonylatú érdeklődését mi sem jelzi jobban, mint a *Nature* nemzetközi tudományos folyóirat 2015. évi júniusi száma, amely két egymással összefüggő tudományos kutatásról számolt be, melyekben az eurázsiai területek rézkor végi, kora bronzkori időszakait vizsgálták. Egyik kutatásban ALLENTOFT et. al. (2015) a világ számos pontjáról származó kutatók, a másik kutatásban CALLAWAY (2015) rávilágítottak arra, hogy az időszámításunk előtti 3000-1000-ig tartó időszakban olyan népvándorlási hullám volt jellemző az eurázsiai térségben, melyben a részvevő kultúrák jelentős technológia fejlettségi szintet mutattak olyannyira, hogy vándorlásaik és elterjedésük révén alapvető kihatással voltak a jelenkori Európa kulturális és etnikai kialakulására. Vizsgálataik során kurgánokból véve mintát az akkor élt emberek csontjaiból kivont DNS-eket elemezték, így voltak lekövetkeztetések a jelenben beszélt európai nyelvek kialakulására, terjedésére és egyes betegségek forrására is.

A „kétegyházi kurgánmező” kifejezés alatt a település közigazgatási határában (ÉNy-i) fellelhető, közel 100 db jó, közülük néhány eredeti, érintetlen állapotában, világviszonylatban is egyedülálló módon fennmaradt kurgánsoportot értjük. A Kétegyháza határában fekvő kurgánmező kifejezést már a Békés Megyei Múzeumok 1973-as közleményében is fellelhetjük, melyben a talált leletanyagok is megtekinthetőek (DÉR, 1973). A kétegyházi kurgán mező kifejezést egyben először azonban Bede Ádám (BEDE, 2014) régész-kutató jegyezte le feltáró munkája során. Ezzel a kifejezéssel hívva fel a figyelmet arra a közel száz darab kurgánra, melyek közül számos eredeti formájában, sérülés és rongálódás nélkül maradt fent (egy némelyik közel 5500 év óta) a Kígyósi-pusztán, Kétegyháza határában.

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett

Korábbi kutatások, valamint leírások alapján a település és annak környezete több ezer év óta lakott térség. A jelenlegi település, és annak helyén lévő korábbi települések életét közel 5000 éve kísérik szemmel és őrzik a település határában épített kunhalmok. Számos érintetlen halom található a település közelében a Kígyósi-pusztán, ilyen neves halom a Török-halom is.

Kijelenthető, hogy a településnek, és annak lakóinak meghatározó tény az életükben, hogy ilyen több ezer éves tanúk állnak a település határában, mely egy olyan „rög”, mely alapjaiban határozza meg a helyi emberek identitását. A község mezőgazdasági jellegéből adódóan számos ember napi érintkezésbe kerül a halmokkal, hiszen az általuk művelt területeken helyezkednek el.

A halmok számos lehetőséget biztosítanak kirándulások, séták megszervezése esetén is. Fontos megemlíteni, hogy nemcsak helyi oktatási intézmények diákjai, hallgatói látogatják a település határában lévő több száz kunhalmot. Számos magyarországi, külföldi egyetem hallgatói, kutatói fordulnak meg Kétegyháza határában. Ugyanakkor természetvédelmi állami szervek, egyesületek is – évente többször – megfordulnak itt. Meg kell említenünk, hogy az 1900-as évek közepén számos

régész dolgozott a település halmain, melyekről meghatározó és hiánypótló tanulmányok, könyvek is születtek (GAZDAPUSZTAI, 1996).

Bátran kijelenthetjük, hogy a „Kétegyházi kurgánmezőnek” köszönhetően tett szert jelenkorban Kétegyháza – Magyarországon túl – nemzetközi ismertségnek, és került fel a témát kutatók alapvilágtérképeire a település.

Szinte felfoghatatlan és egyben megrázó tény, hogy a Kétegyháza területének környezete 5000 évvel ezelőtt egy olyan temetkezési hely volt, ahol az akkori kultúrák meghatározó és legnagyobb társadalmi befolyással bíró embereit temették el különleges szertartás szerint. Hiszen e harcosok, vezetők számára a földbe ásva gerendákkal kirakott sírt készítettek elő, testüket okkerfestéssel festették be, melléjük okkerrögöt helyeztek. Értékes bőrökkel, prémekkel bélelték a sírt. Föléje hatalmas emberi erőket igénybe véve „földpiramist” emeltek, melynek magassága az elhunyt személy társadalmi hatalmával függött össze. Jelenlegi ismereteink szerint nagyjából száz ilyen kurgánt emeltek a település határában. A fentebb leírtak olyan alázatosságra kényszerítik a jelen kor társadalmát, mely meghatározza a település, térség életét, ugyanakkor ki kell, hogy mondjuk, hogy ennek megfelelően nincsenek kellőképpen megbecsülve ezen antropogén kultúrtörténeti emlékeink. Éppen ezért minden eszközzel azon kell munkálkodnunk, hogy megvédjük a nemzeti identitásunk e részeit.

A fentebb kifejtettek szerint kijelenthetjük, hogy a halmok régészeti, kultúrtörténeti, vallási szempontból értékes tájalkotók, de a jelenkori kutatások bizonyítják, hogy talajtani, botanikai, állattani és tájképi szempontból is megőrzendő értékek.

A nemzetközi ismertség okán a „Kétegyházi kurgánmező” méltó arra, hogy a Kétegyháza települési értékei között feltüntessük.

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)

- A. BARCZI - T. M. TÓTH - A. CSANÁDI - P. SÜMEGI – I. CZINKOTA 2006A: Reconstruction of the paleo-environment and soil evolution of the Csípő-halom kurgan, Hungary. *Quaternary International*, Vol. 156-157 (2006), p. 49-59.
- A. BARCZI – K. JOÓ 2009: The role of kurgans in the Palaeopedological and Palaeoecological reconstruction of the Hungarian Great Plain. *Zeitschrift für Geomorphologie*, Berlin-Stuttgart, Vol. 53., Suppl. 1., p. 131-137.
- ALEXANDROVSKIY, A. L. 2000: Holocen development of soils in response to environmental changes: the Novosvobodnaya archaeological site, North Caucasus. *Catena*, Vol. 41., p. 237-248.
- ALLENTOFT, M.E.–SIKORA, M.–SJÖGREN, K.G.–RASMUSSEN, S.– RASMUSSEN, M.–STENDERUP, J.–DAMGAARD, P.B.–SCHROEDER, H.–AHLSTRÖM, T.–VINNER, L.–MALASPINAS, A.S.–MARGARYAN, A.–HIGHAM, T.–CHIVALL, D.–LYNNERUP, N.–HARVIG, L.–BARON, J.–DELLA CASA, P.–DĄBROWSKI, P.– DUFFY, P.R.–EBEL, A.V.–EPIMAKHOV, A.–FREI, K.–FURMANEK, M.– RALAK, T.–GROMOV, A.–GRONKIEWICZ, S.–GRUPE, G.–HAJDU, T.–JARYSZ, R.–KHARTANOVICH, V.–KHOKHLOV, A.–KISS, V.–KOLÁŘ, J.–KRIISKA, A.– ASAK, I.–LONGHI, C.–MCGLYNN, G.–MERKEVICIUS, A.–MERKYTE, I.–METS PALU, M.–MKRTCHYAN, R.–MOISEYEV, V.–PAJA, L.–PÁLFI, G.–POKUTTA, D.–POSPIESZNY, Ł.–PRICE, T.D.–SAAG, L.–SABLIN, M.– SHISHLINA, N.–SMRČKA, V.–SOENOV, V.I.–SZEVERÉNYI, V.–TÓTH, G.– RIFANOVA, S.V.–VARUL, L.–VICZE, M.–YEPISKOPOSYAN, L.–ZHITENEV, V.–ORLANDO, L.–SICHERITZ-PONTÉN, T.–BRUNAK, S.–NIELSEN, R.–KRISTIANSEN, K.–WILLERSLEV, E. (2015): Population genomics of Bronze Age Eurasia. In: *Nature* 522 (7555): 167–172. p.
- BARCZI, A. - JOÓ, K., - PETŐ, Á. - BUCSI, T. 2006B: Survey of the buried paleosol under the Lyukas Mound in Hungary. *Eurasian Soil Science*, 39 (1). p. 133-140.
- BARCZI A. 2009: Kunhalmok eltemetett talajainak vizsgálata. MTA Doktori értekezés, Gödöllő. p. 32-61.

- BEDE Á. (2011): Beszámoló a Békési-hát halmainak felméréséről. – Report of mound survey in the Central Békés region (Békés County, Hungary). In: *Crisicum* 7: 7–33. p.
- BEDE Á. (2014): A tiszántúli halmok régészeti geológiai és környezettörténeti szempontú vizsgálati lehetőségei. Doktori (PhD) értekezés, Szeged. 178 p.
- BÓNA, I. (1975): Die Mittlere Bronzezeit Ungarns und ihre südöstlichen Beziehungen. Budapest: Akadémiai Kiadó. 317. p.
- CALLAWAY, E. (2015): DNA data explosion lights up the Bronze Age. Population-scale studies suggest that migrants spread steppe language and technology. In: *Nature* 522 (7555): 140–141. p.
- CSÁNYI M. 2003: Zwei Gräber aus dem frühbronzezeitlichen Gräberfeld von Nagyrév-Zsidóhalom In: Morgenrot der Kulturen. Frühe Etappen der Menschheitsgeschichte in Mittel- und Südosteuropa. Festschrift für Nándor Kalicz zum 75. Geburtstag Hrsg. von E. Jerem und P. Raczky Archaeolingua 15, Budapest, 2003, p. 497-512.
- DÉR L. (1973): Újabb adatok a tiszántúli rézkor történetéhez. Békés Megyei Múzeumok Közleményei. Békéscsaba, 1973/2. p. 40.
- DANI, J. – M. NEPPER, I. 2006: Sárrétudvari–Órhalom tumulus grave from the beginning of the EBA in Eastern Hungary. *Communicationes Archaeologicae Hungariae*. p. 29-50.
- ECSEDY I. 1979: The people of the pit-grave kurgans in Eastern Hungary. *Fontes Archaeologici Hungariae*, Akadémiai Kiadó, Bp., p. 148
- GAZDAPUSZTAI, GY. (1996): Zur Frage der Verbreitung der sogenannten „Ockergraberkultur“ in Ungarn. In: *A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve 1964–65* (2) 31–38. p.
- GOJDA, M. – HEJCMAN, M. 2012: Cropmarks in main field crops enable the identification of a wide spectrum of buried features on archaeological sites in Central Europe. *Journal of Archaeological Science*, Vol. 39., p. 1655-1664.
- HEJCMAN, M. – SOUČKOVÁ, K. – KRIŠTUF, P. – PEŠKA, J. 2013: What questions can be answered by chemical analysis of recent and paleosols from the Bell Beaker barrow (2500-2200 BC), Central Moravia, Czech Republic? *Quaternary International*, 01/2013, Vol. 316, p. 179-189.
- KHOKLOVA O., S. – SEDOV S., N.– GOLYEVA A., A. – KHOKLOV A., A. 2001: Evolution of Chernozems in the Northern Caucasus, Russia during the second half of the Holocene: carbonate status of paleosols as a tool for paleoenvironmental reconstruction. *Geoderma*, 104 (2001), p. 115-133.
- KALICZ N. (1970): Agyag istenek. A neolitikum és a rézkor emlékei Magyarországon. Budapest: Corvina Kiadó. 132. p.
- MOLNÁR M. - JOÓ K. - BARCZI A. - SZÁNTÓ ZS. - FUTÓ I.- PALCSU L. - RINYU L. 2004: Dating of total soil organic matter used in kurgan studies. *Radiocarbon*. 46 (2). p. 413-419.
- NOVÁK T. - NYILAS I. - TÓTH CS. 2009: Preliminary studies on landscape ecological structure of fragmented loess grasslands on the Zsolca mounds (Felsőzsolca, Hungary). *Tájökológiai Lapok*. 7 (1). p. 161-173.
- PUSKÁS I.– FARSANG A. 2008: Diagnostic indicators for characterising urban soil of Szeged, Hungary. *Geoderma*, Vol. 148 (3-4) p. 267-281.
- RACZKY P. – MEIER-ARENDET, W. – ANDERS A. – HAJDÚ ZS. – NAGY, E. – KURUCZ K. – DOMBORÓCZKY L. – SEBŐK K. – SÜMEGI P. – MAGYARI E. – SZÁNTÓ ZS. – GULYÁS S. – DOBÓ K. – BÁCSKAY E. – T. BIRÓ K. – SCHWARTZ, C. 2002: Polgár – Csőszhalom (1989-2000): Summary of the Hungarian-German Excavations on a neolithic Settlement in Eastern Hungary. *Mauer Schau*, Band 2., Verlag Bernhard Albert Greiner, Remshalden – Grunbach, p. 833-860.
- RÁKÓCZI A. (2016): A közös agrárpolitika tájvédelmi előírásainak hatásai a Békés megyei kunhalmok állapotára. Doktori értekezés, Gödöllő, 171. p.
- SUDNIK, B. - WÓJCIKOWSKA, I. - MOYSIYENKO, I. 2008: The floristic differentiation of microhabitats within kurgans in desert steppe zone of Southern Ukraine. *Acta Societatis Botanicorum Poloniae*, Vol. 77., No. 2., p. 139-147.

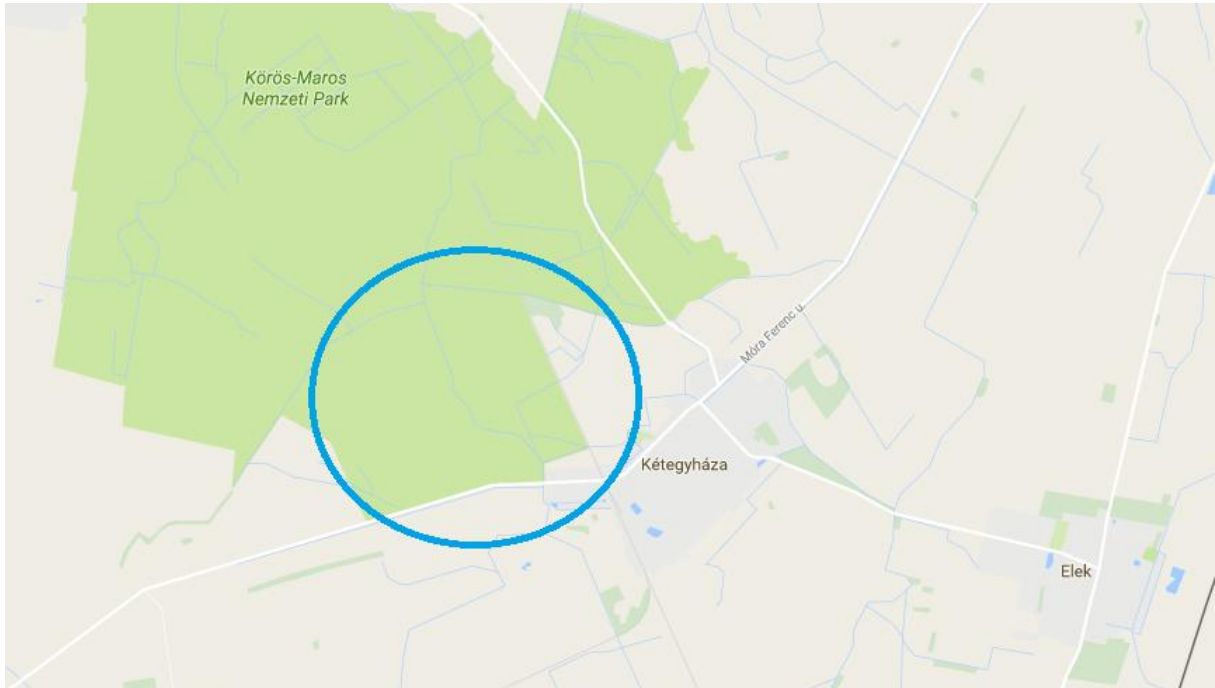
- SUDNIK, B. – WÓJCIKOWSKA, I. - MOYSIYENKO, I. - ZACHWATOWICZ, M. - JABŁOŃSKA, E. 2011: The value and need for protection of kurgan flora in the anthropogenic landscape of steppe zone in Ukraine. *Plant Biosystems*. Vol. 145, Number 3, p. 638-653.
- SZELEKOVSZKY L. 1999: Békés megye kunhalmai. Körös-Maros Nemzeti Parkért Egyesület Kiadványa, Sirályka Nyomda, Békéscsaba, p. 64.
- SZELEKOVSZKY L. (Szerk.) (1995): A kunhalmok védelmében. Az 1994. november 27-i Békéscsabán megtartott tanácskozás anyaga. Békéscsaba: Békés Megye Képviselő-testülete Önkormányzati Hivatal, Békés Megyei Múzeumok Igazgatósága, 57. p.
- SZELEKOVSZKY L. (1996a): Biztonságban a legnagyobb kunhalom. In: *Természetbúvár* 51. (6) 39. p.
- SZELEKOVSZKY L. (Szerk.) (1996b): Dombegyház kunhalmi. Békéscsaba: Békés Megyei Önkormányzat, 56. p.
- SZELEKOVSZKY L. (2002): Kunhalmok, mint sírhelyek Békésben. Békéscsaba: Körös–Maros Nemzeti Parkért Egyesület. 66. p.
- SZELEKOVSZKY L. (2004): Gyakorlati lépések a kunhalmok megmentéséért. 13–26. p. In: TÓTH A. (Szerk.): *A kunhalmokról más szemmel*. Kisújszállás–Debrecen: Alföldkutatásért Alapítvány, 192. p.
- SZELEKOVSZKY L. (2005): Közös kultúrtörténeti emlékeink a kunhalmok. – *Movilele cunice – valori culturale comune*. Dombegyház: Dombegyház Nagyközség Önkormányzata. 109. p.
- SZELEKOVSZKY L. (2009): A kunhalmok a történelem néma szemtanúi. Szerepük régen és ma. In: *Bácsország 2009/4* (51) 25–27. p.
- SZELEKOVSZKY L. (2011): Értékek a Száraz-ér mentéről. Kunhalmok, a Száraz-ér néma tanúi. 82–85. p. In: STIRBICZNÉ D. K. (Szerk.): *Marosháton, Száraz-ér vidékén. Tanulmányok, képek, diákmunkák a környezet megismeréséért és védelméért*. Tótkomlós: Száraz-ér Társaság Természetkutató és Környezetvédő Egyesület, 160. p.
- SZELEKOVSZKY L. (2013): Történelmi emlékek: kunhalmok és templomaik. In: *Körösök Völgye* 2 (2) 8–9. p.
- SZELEKOVSZKY L. (2015): Elpusztított kastélyok. In: *Körösök Völgye Élménymagazin* II. (5) 91. p.
- SZELEKOVSZKY L. – TÓTH A. (1999): Rekvium a kunhalmok megmaradásáért. 61–71. p. In: TÓTH A. (Szerk.): *Kunhalmok. „Ti vagytok a mi katedrálisaink”*. Kisújszállás: Alföldkutatásért Alapítvány, 77. p.
- TÓTH A. (szerk.) 1999: *Kunhalmok*. Alföldkutatásért Alapítvány Kiadványa, Kisújszállás, p. 77.
- TÓTH A. 2002: Az Alföld piramisai. Alföldkutatásért Alapítvány, Kisújszállás.
- TÓTH CS. 2006: Az országos kunhalomfelmérés eredményei a földtani értékvédelem szemszögéből. *Acta Geographica Ac Geologica et Meteorologica Debrecina* 1(1) 129-135.
- TÓTH CS. 2007: Jász-Nagykun-Szolnok megye kunhalmainak állapotfelmérése. *Jászkunság* 50 (1-2) 42-59.
- TÓTH CS. - NOVÁK T., - NYILAS I. 2008: *Ötezer esztendő őrzői - A Zsolcai-halmok*. *Természetbúvár* 63 (3), p. 20-23.
- TÓTH CS. - PETHE M. - MOLNÁR M. 2012: A Zsolcai-halmok komplex földtudományi vizsgálata. In: Nyári, D. (ed.): *Kockázat-Konfliktus-Kihívás. VI. Magyar Földrajzi Konf. Tanulmánykötete*. Szeged. p. 897-904.
- VIRÁGH D. 1979: Cartographical data of the kurgans in the Tisza region. In: Ecsedy, I. (ed.): *The people of the pit-grave kurgans in Eastern Hungary*. Budapest, Akadémiai Kiadó. p. 117-148.

8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe: -

III. MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja
2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek

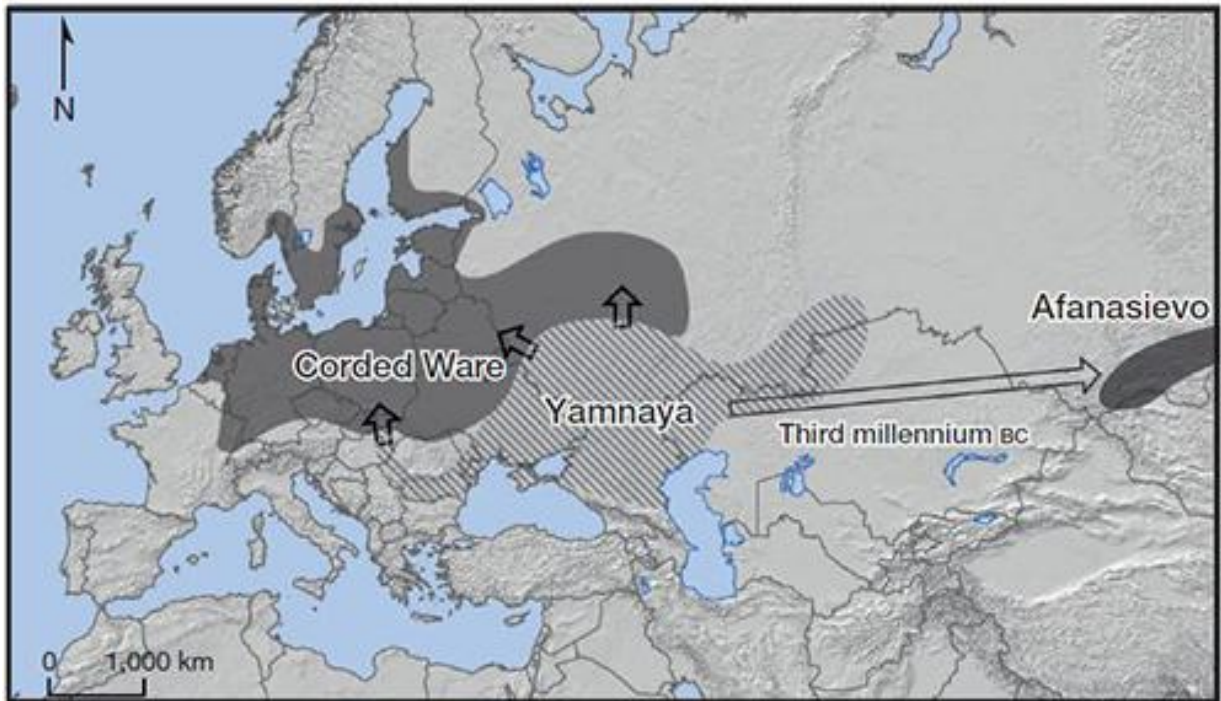
3. A javaslatához csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat
1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja

1. ábra: A kétegyházi kurgánmező elhelyezkedése a térképen (Rákóczi, 2016)

2. ábra: Kurgán típusú kétegyházi Török-halom (Rákóczi, 2016)

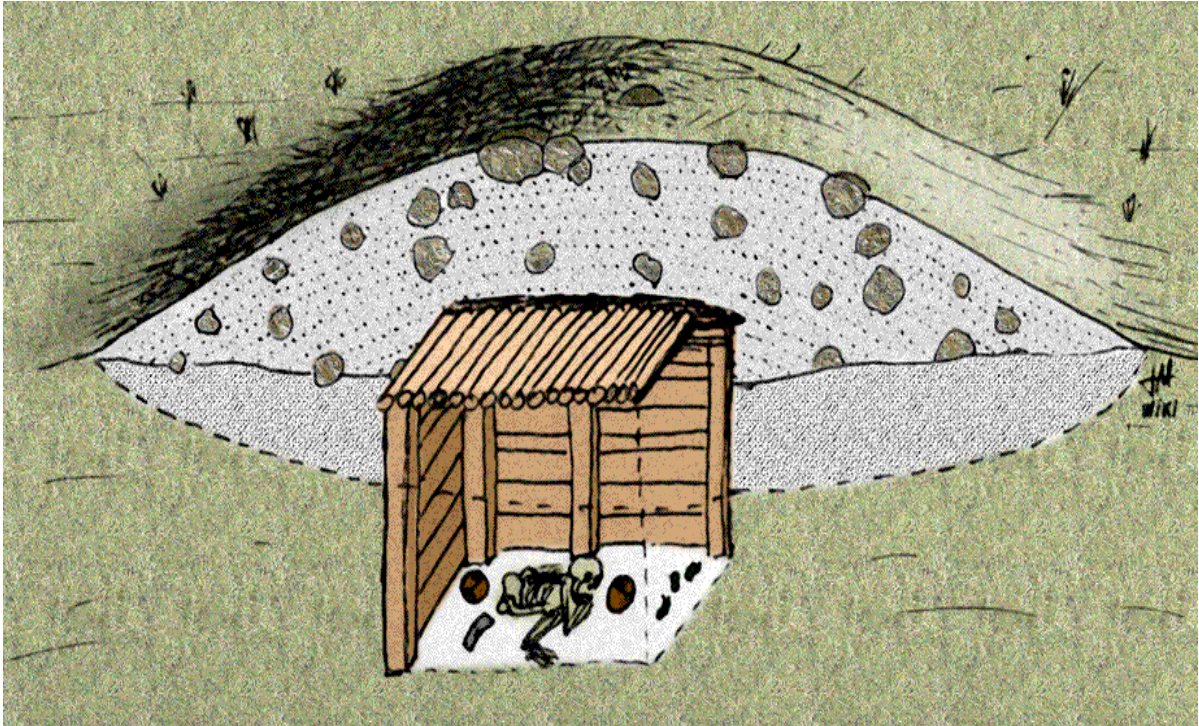
3. ábra: A Jamnaja-kultúra népegvándorlása (ALLENTOFT et al. 2015)

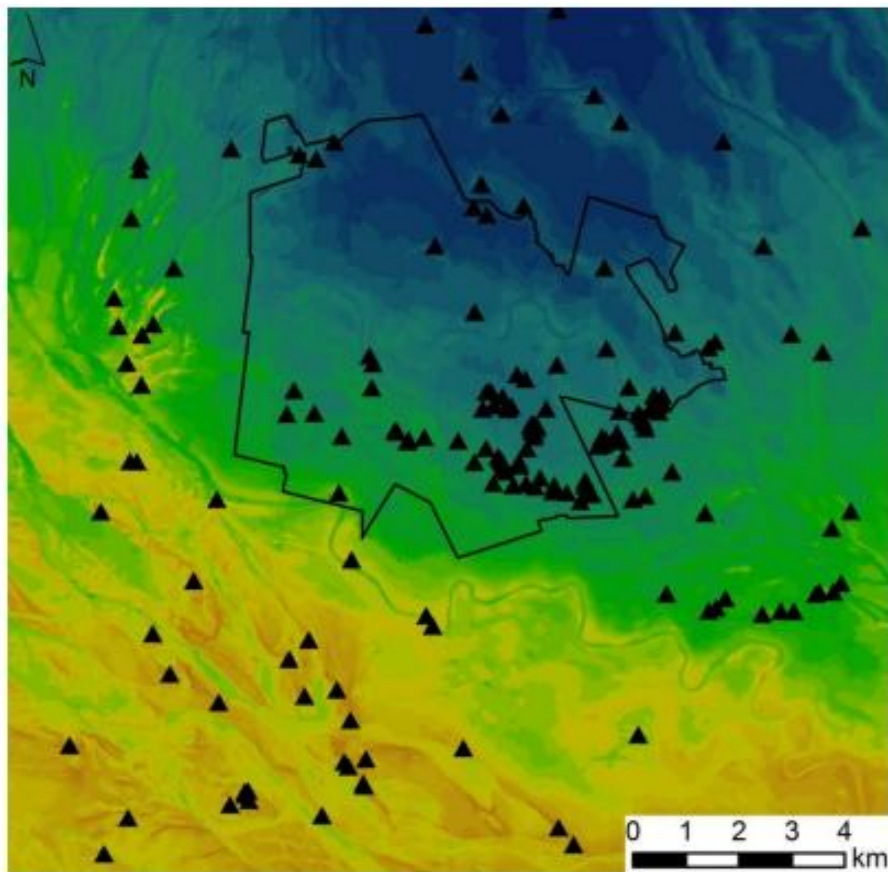
4. ábra: A halomsíros temetkezési forma (KRISTÓ 1983)

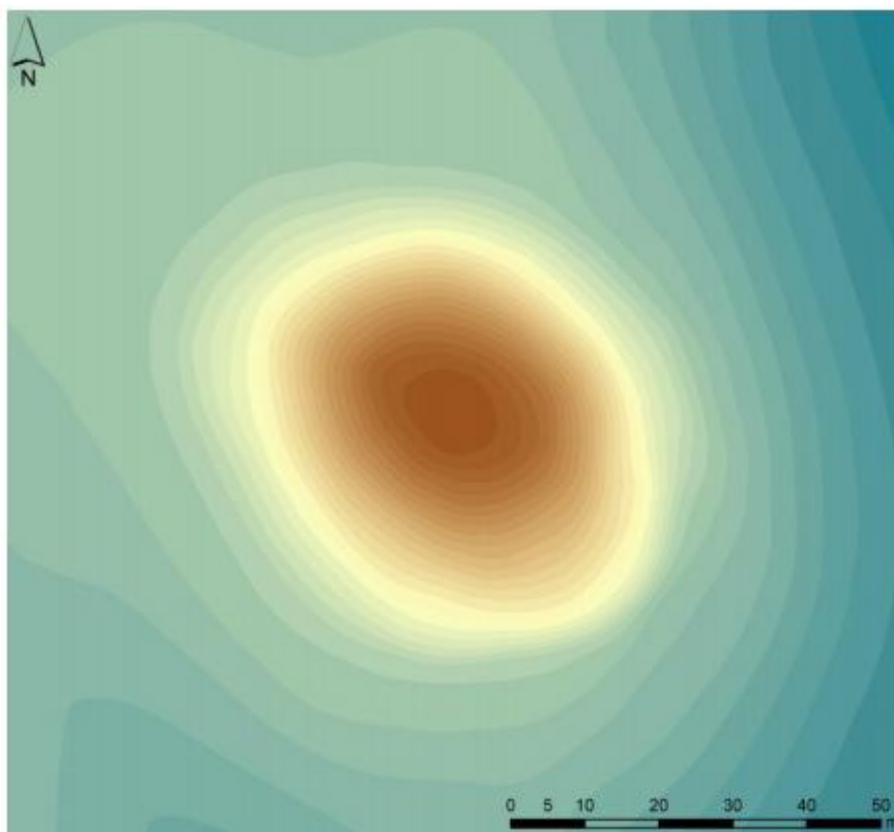
5. ábra: Okkerfesték nyomai egy fellelt jamnaji koponyán (CALLAWAY 2015)

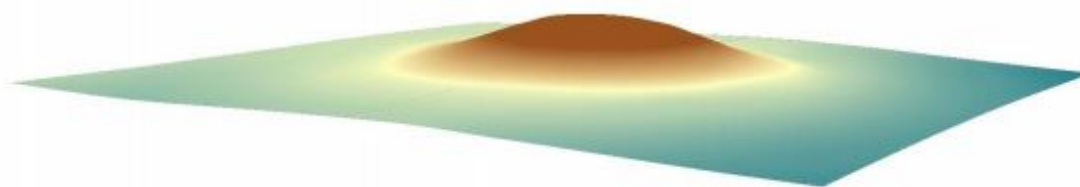
6. ábra: Halomsíros temetkezés metszete
(upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/09/Kurgan.png)

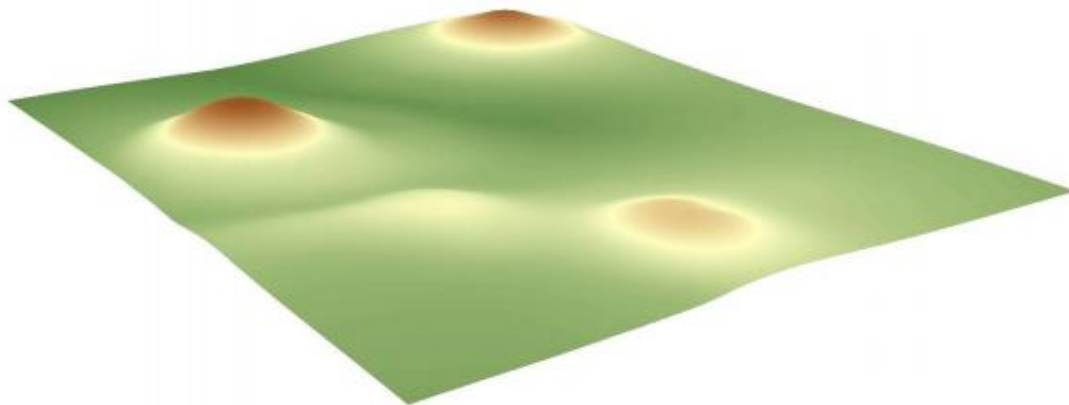
7. ábra: A kétegyházi kurgánmező domborzati modellje (Bede, 2014)

8. ábra: A régészetileg feltárt Török-halom szintvonalas felmérése (Bede, 2014)

9. ábra: A Török-halom háromdimenziós madártávlati képe (Bede, 2014)

10. ábra: A kétegyházi kurgáncsoport egy részének háromdimenziós madártávlati képe (Bede, 2014)

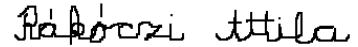
2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok,
támogató és ajánló levelek

3. A javaslatához csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat

HOZZÁJÁRULÓ NYILATKOZAT

Alulírott Dr. Rákóczi Attila, született: Rákóczi Attila (szül.: Békéscsaba, 1982.06.15., anyja neve. Behán Katalin), 5741 Kétegyháza, Kölesey u. 13. szám alatti lakos hozzájárulok, hogy az általam készített képeket a Kétegyházi Települési Értéktár Bizottság felhasználja, nyilvánosságra hozza.

Kétegyháza, 2016. augusztus 29.

Dr. Rákóczi Attila

Kétegyházi Települési Értéktár Bizottság

Kétegyháza

tárgy: kérelem

**Hargittainé Megyeri Valéria a Kétegyházi Települési Értéktár Bizottság
Elnöke részére**

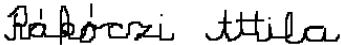
Tisztelt Elnök Asszony!

Alulírott Dr. Rákóczi Attila azzal a kéréssel fordulok Önhöz, hogy a Kétegyházi Települési Értéktár Bizottság soron következő ülésén tárgyalja meg a „Kétegyházi kurgánmező” c. értékről szóló előterjesztésemet, kezdeményezésemet.

Szíves közreműködését és Segítségét megköszönve,

tisztelettel:

Kétegyháza, 2016. augusztus 29.

Dr. Rákóczi Attila